

УНИВЕРЗИТЕТ „ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ“ - ШТИП
ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ

UDC 80 (82)

ISSN 1857-7059

ГОДИШЕН ЗБОРНИК

2016

YEARBOOK

2016

ГОДИНА 7
БРОЈ 8

VOLUME VII
NO 8

GOCE DELCEV UNIVERSITY - STIP
FACULTY OF PHILOLOGY

УНИВЕРЗИТЕТ „ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ“ – ШТИП
ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ

ГОДИШЕН ЗБОРНИК
2016
YEARBOOK

ГОДИНА 7
БР. 8

VOLUME VII
NO 8

GOCE DELCEV UNIVERSITY – STIP
FACULTY OF PHILOLOGY

ГОДИШЕН ЗБОРНИК ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ

За издавачот:

доц. д-р Драгана Кузмановска

Издавачки совет

проф. д-р Блажо Боев

проф. д-р Лилјана Колева-Гудева

проф. д-р Виолета Димова

доц. д-р Драгана Кузмановска

проф. д-р Луси Караниколова -Чочоровска

проф. д-р Светлана Јакимовска

доц. д-р Ева Горѓиевска

Редакциски одбор

- проф. д-р Ралф Хајмрат – Универзитет од Малта, Малта
проф. д-р Нецати Демир – Универзитет од Гази, Турција
проф. д-р Ридван Цанин – Универзитет од Едрене, Турција
проф. д-р Стана Смиљковиќ – Универзитет од Ниш, Србија
проф. д-р Тан Ван Тон Та – Универзитет Париз Ест, Франција
проф. д-р Карин Руке Бритен – Универзитет Париз 7 - Дени Дидро, Франција
проф. д-р Роналд Шејфер – Универзитет од Пенсилванија, САД
проф. д-р Кристина Кона – Хеленски Американски Универзитет, Грција
проф. д-р Златко Крамариќ – Универзитет Јосип Јурај Штросмаер, Хрватска
проф. д-р Борјана Просев-Оливер – Универзитет во Загреб, Хрватска
проф. д-р Татјана Гуришиќ-Беканович – Универзитет на Црна Гора, Црна Гора
проф. д-р Рајка Глушица – Универзитет на Црна Гора, Црна Гора
доц. д-р Марија Тодорова – Баптистички Универзитет од Хонг Конг, Кина
доц. д-р Зоран Поповски – Институт за образование на Хонг Конг, Кина
проф. д-р Елена Андонова – Универзитет „Неофит Рилски“, Бугарија
м-р Диана Мистреану – Универзитет од Луксембург, Луксембург
проф. д-р Сузана Буракова – Универзитет „Павол Јозев Сафарик“, Словачка
доц. д-р Наташа Поповиќ – Универзитет во Нови Сад, Србија
проф. д-р Светлана Јакимовска, доц. д-р Марија Кукубајска, проф. д-р Луси Караниколова-Чочоровска, доц. д-р Ева Горѓиевска, проф. д-р Махмут Челик,
проф. д-р Јованка Денкова, доц. д-р Даринка Маролова, лектор д-р Весна Коцева, виш лектор м-р Снежана Кирова, лектор м-р Наталија Поп-Зариева, лектор м-р Надица Негриевска, лектор м-р Марија Крстева

Главен уредник

проф. д-р Светлана Јакимовска

Одговорен уредник

доц. д-р Ева Горѓиевска

Јазично уредување

Даница Гавриловска-Атанасовска
(македонски јазик)

лектор м-р Биљана Петковска, лектор м-р
Крсте Илиев, лектор м-р Драган Донеv
(англиски јазик)

Техничко уредување

Славе Димитров, Благој Михов

Редакција и администрација

Универзитет „Гоце Делчев“ - Штип
Филолошки факултет
ул. „Крсте Мисирков“ 10-А
п. факс 201, 2000 Штип
Р. Македонија

**YEARBOOK
FACULTY OF PHILOLOGY**

For the publisher:

Ass. Prof. Dragana Kuzmanovska, PhD

Editorial board

Prof. Blazo Boev, PhD

Prof. Liljana Koleva-Gudeva, PhD

Prof. Violeta Dimova, PhD

Ass. Prof. Dragana Kuzmanovska, PhD

Prof. Lusi Karanikolova-Cocorovska, PhD

Prof. Svetlana Jakimovska, PhD

Ass. Prof. Eva Gjorgjievska

Editorial staff

Prof. Ralf Heimrath, PhD— University of Malta, Malta

Prof. Necati Demir, PhD— University of Gazi, Turkey

Prof. Rıdvan Canım, PhD— University of Edrene, Turkey

Prof. Stana Smiljkovic, PhD— University of Nis, Serbia

Prof. Thanh-Vân Ton-That, PhD— University Paris Est, France

Prof. Karine Rouquet-Brutin PhD— University Paris 7 – Denis Diderot, France

Prof. Ronald Shafer— University of Pennsylvania, USA

Prof. Christina Kkona, PhD— Hellenic American University, Greece

Prof. Zlatko Kramaric, PhD— University Josip Juraj Strossmayer, Croatia

Prof. Borjana Prosev – Oliver, PhD— University of Zagreb, Croatia

Prof. Tatjana Gurisik- Beganovic, PhD— University of Montenegro, Montenegro

Prof. Rajka Glusica, PhD— University of Montenegro, Montenegro

Ass. Prof. Marija Todorova, PhD— Baptist University of Hong Kong, China

Ass. Prof. Zoran Popovski, PhD— Institute of education, Hong Kong, China

Prof. Elena Andonova, PhD— University Neofit Rilski, Bulgaria

Diana Mistreanu, MA— University of Luxemburg, Luxemburg

Prof. Zuzana Barakova, PhD— University Pavol Joseph Safarik, Slovakia

Ass. Prof. Natasa Popovik, PhD— University of Novi Sad, Serbia

Prof. Svetlana Jakimovska, PhD, Ass. Prof. Marija Kukubajska, PhD, Prof. Lusi Karanikolova-Cocorovska, PhD, Ass. Prof. Eva Gjorgjievska, PhD, Prof. Mahmut Celik, PhD, Prof. Jovanka Denkova, PhD, Ass. Prof. Darinka Marolova, PhD, lecturer Vesna Koceva, PhD, lecturer Snezana Kirova, MA, lecturer Natalija Pop-Zarieva, MA, lecturer Nadica Negrievska, MA, lecturer Marija Krsteva, MA

Editor in chief

Prof. Svetlana Jakimovska, PhD

Managing editor

Ass. Prof. Eva Gjorgjievska, PhD

Language editor

Danica Gavrilovska-Atanasova

(Macedonian language)

lecturer Biljana Petkovska, lecturer Krste

Iliev, lecturer Dragan Donev

(English language)

Technical editor

Slave Dimitrov, Blagoj Mihov

Address of editorial office

Goce Delchev University

Faculty of Philology

Krste Misirkov b.b., PO box 201

2000 Stip, Republic of Macedonia

СОДРЖИНА CONTENTS

Јазик

- Надица Негрневска, Драган Донеv**
РАЗЛИКИ МЕЃУ ШПАНСКИОТ И ИТАЛИЈАНСКИОТ ЈАЗИК
ОД ФОНОЛОШКА ГЛЕДНА ТОЧКА 9
- Сања Спасковска**
ЗА ДИЈАЛЕКТНИТЕ НАЗИВИ НА БУБАМАРАТА (Coccinellidae)
И НАРОДНАТА СИМБОЛИКА ВО ШТИПСКО 19
- Марија Леонтиќ**
ПОТЕКЛО, АДАПТАЦИЈА И СЕМАНТИКА НА ТУРСКИОТ
СУФИКС -ди/-ти /-DI/ (-di, -di, -du, -dū, -ti, -ti, -tu, tū)
ВО МАКЕДОНСКИОТ ЈАЗИК 27
- Пацка Тасева**
ЗА НЕКОИ ДИЈАЛЕКТНИ НАЗИВИ НА
РАСТИТЕЛНИОТ СВЕТ ВО РАДОВИШКИОТ ГОВОР
И НИВНАТА СИМБОЛИКА 37
- Даниела Ристова**
ФОНЕТСКО-ФОНОЛОШКИ СИСТЕМ ВО
ГРАДСКИОТ ВИНИЧКИ ГОВОР 47
- Мирјана Пачовска**
ЦЕЛОСНИ МАКЕДОНСКИ ФРАЗЕОЛОШКИ ЕКВИВАЛЕНТИ
НА ФРАЗЕОЛОГИЗМИТЕ СО ЗБОРОТ „ВОДА“ КАКО
ГЛАВНА КОМПОНЕНТА ВО ГЕРМАНСКИОТ ЈАЗИК 57

Книжевност

- Ева Ѓорѓиевска, Даринка Маролова**
ТРАДИЦИОНАЛНИОТ АЗИСКИ ТЕАТАР И
ДРАМАТУРГИЈАТА НА БЕРТОЛД БРЕХТ 71
- Кристина Мијалкова**
ИЗБОРОТ НА ЛИЧНИТЕ ИМИЊА ВО РОМАНОТ „ПИРЕЈ“
ОД ПЕТРЕ М. АНДРЕЕВСКИ 79
- Драган Донеv, Толе Белчев, Данче Стефановска**
ПОСТМОДЕРНИСТИЧКИ СТРАТЕГИИ ВО МАКЕДОНСКАТА
МОДЕРНА И ПОСТМОДЕРНА ПОЕЗИЈА 87
- Александра Милева**
ЛИЧНИТЕ ИМИЊА ВО РОМАНОТ „И БОЛ И БЕС“ ОД СЛАВКО ЈАНЕВСКИ.. 97

Толе Белчев, Габриела Митева НЕАНТРОПОМОРФНИТЕ НАРАТОРИ ВО РАСКАЗИТЕ НА ДРАГИ МИХАЈЛОВСКИ	105
--	-----

----- *Методика*

Маријана Димитрова МЕТОДИКА ВО НАСТАВАТА ПО АНГЛИСКИ ЈАЗИК: ОСНОВИ ЗА ЕФЕКТИВНО ЧИТАЊЕ.....	119
--	-----

Марија Крстева, Драган Донеv ПЕРЦЕПЦИЈА НА СТУДЕНТИТЕ ЗА СОПСТВЕНИТЕ ПРОБЛЕМИ ПРИ ЧИТАЊЕ АНГЛИСКИ ТЕКСТОВИ.....	133
--	-----

НЕАНТРОПОМОРФНИТЕ НАРАТОРИ ВО РАСКАЗИТЕ НА ДРАГИ МИХАЈЛОВСКИ

Апстракт

Во овој труд се елаборирани нараторите од неколку раскази на Драги Михајловски, односно тоа се расказите „Сведок“ од збирката раскази „Ѓон“, „Милтон“ и „Коле“ од збирката раскази „Триполската капија“ и „Скок со стап“ од истоимената збирка раскази. Во расказите имаме специфични наратори кои подолу ќе ги илустрираме. За да постојат книжевните дела мора да постои раскажување, односно нарација. Книжевната нарација е застапена во епските книжевни дела. Преку неа се претставуваат имагинарни измислени настани. Нарацијата секогаш се изразува преку нараторот, односно раскажувачот. Во овој труд ќе зборуваме за веродостојното и веројатното во литературата, а исто така ќе ги изнесеме главните алатки со кои ќе оперираме: нарација, наратор и видови наратори. Покрај теорискиот пристап, во овој труд и практично ќе бидат елаборирани нараторите во расказите. Синтезата ќе овозможи да создадеме целосна слика за нараторите во расказите што ги обработуваме од прозниот опус на Драги Михајловски.

Клучни зборови: *наратор, нарација, расказ, Драги Михајловски, „Ѓон“, „Триполската капија“, „Скок со стап“*

Tole BELCEV, PhD²
Gabriela MITEVA*

THE NON-ANTHROPOMORPHIC NARRATORS IN THE SHORT STORIES OF DRAGI MIHAJLOVSKI

Abstract

This paper elaborated the narrators of a few short stories by Dragi Mihajlovski, i.e. the short stories: „Witness“ from the collection of short stories „Sole“, „Milton“ and „Kole“ from the collection of short stories „The Tripoli Gate“, and „A Jump with a Stick“ from the same collection of short stories. In these short stories there are specific narrators which would be illustrated below. In order to have a literary work

^{1*} Филолошки факултет, Универзитет „Гоце Делчев“, Штип, Македонија.

^{2*} Faculty of Philology, Goce Delcev University, Stip, Macedonia.

there must be storytelling, i.e. narration. The literary narration is present in the epic literary works. Imaginary, fictional events are presented through it. The narration is always expressed through the narrator, i.e. the storyteller. In this paper we will talk about the credibility and the probability in literature, and also we will unveil the main tools which we will operate: narration, narrator and types of narrators. Despite the theoretical approach in this paper will be practically elaborated narrators in the stories. The synthesis will enable us to create a complete image of the short stories from the prose opus of Dragi Mihajlovski which are elaborated in this paper.

Key words: *narrator, narration, short story, Dragi Mihajlovski, „Sole“, „The Tripoli Gate“, „A Jump with a Stick“*

1. Вовед

Отворањето на која и да е книга и започнувањето со нејзина анализ, претставува ризик при дефинирањето на термините *веродостојност* и *веројатност*. Според Андоновски, *поимот веродостојност потекнува од класицистичката поетика и особено од – класицистичката теорија на драмата*. (Андоновски, 2013: 93). Додека, пак, Цветан Тодоров издвојува две значења на терминот, во зависност од тоа кој критериум се зема за определување на „веродостојноста“ на едно дело:

Кога ги проучуваме расправите што ни ги завештава минатото забележуваме дека делото се проценува како веродостојно по однос на два големи вида норми. Првиот е оној што се нарекува правила на родот: да може да се означи некое дело како веродостојно, треба да биде усогласено со тие правила. (Цитирано според: Андоновски, 2013: 94).

Со тоа, Тодоров го поставува проблемот на веројатноста на рамниште на однос на поединечното дело кон еден теориски конструкт наречен литерарност, односно попрецизно – книжевен дискурс и негови поткласи.

Вториот тип норми кои стануваат критериум за проценка на „веројатноста“ на едно дело, според Тодоров е она што вообичаено се нарекува јавно мислење. Таа друга „веројатност“ *почесто ја сметаме за некој однос кон стварноста (...), оти уште Аристотел беше веќе јасно кажал дека веродостојноста не претставува некој однос меѓу говорот и неговиот референт (однос кон вистината), ами меѓу говорот и тоа што мислат читателите дека е вистина. Тука се поставува односот, значи, меѓу делото и некој дифузен говор кој делумно ѝ припаѓа на секоја од единките на некое општество, од кои пак ни една не може да ја бара сопственоста; со други зборови – општото мислење.* (Цитирано според: Андоновски, 2013: 95).

Очигледно е дека кога Тодоров говори за терминот „веројатност“ како однос меѓу делото и правилото на жанрот на кое тоа дело му припаѓа ја има на ум идејата за логичките законитости на организација на уметничкото дело; таа теорија за функционалноста на едно дело (сè во едно дело мора да

биде функционално, од аспект на правилото на жанрот, оти во спротивно тоа дело не би му припаѓало на правилото и не би можело да се оценува неговата „веројатност“), на еден силен начин ја истакнува разликата меѓу книжевната структура и стварноста.

2. Наратологија, нарација и наратор

Своите корени наратологијата како научна дисциплина ги пушта уште во формалистичката школа, но таа произлегла од структурализмот. Нејзин основач или како што многумина би рекле „нејзин татко“ е Ролан Барт кој во 1966 година во Париз, во осмиот број од списанието *Communications*, ја објавува уводната статија во која зборува за наратолошки теми, а со тоа си го обезбедил и своето место во наратологијата. Наратологијата како книжевно-теориска спознајна дисциплина чијашто цел е да открие некаков вид граматика на книжевните постапки во раскажувачкиот текст и е составен дел на општата наука за литература. Терминот *наратологија* потекнува од латинскиот збор *narattio* што значи раскажување, кажување и од *logos* што значи наука, учење.

Нарацијата, пак, претставува излагање на одредени настани во нивниот хронолошки редослед или во една специфично организирана форма определена од авторот. Се разликуваат три вида нарација и тоа: ораторска нарација, историска нарација и книжевна нарација. Во расказите на Михајловски имаме книжевна нарација. Во современата книжевност постојат три вида раскажување и тоа: раскажување во прво лице, раскажување во второ лице (оваа нарација се реализира во две форми) и раскажување во трето лице.

Нараторот е, всушност, субјектот на дискурсот, оној што раскажува за дејството, за настаните во едно книжевно дело. Терминот наратор, имено, се однесува на наративниот глас, односно тоа е глас кој ја презема одговорноста за раскажувачкиот исказ. (Младеноски, 2012: 26).

3. Видови наратори

Терминот *наратор* потекнува од латинскиот збор *narrator* и значи раскажувач. Во наратологијата нараторот најчесто се поистоветува со три раскажувачки категории, односно се олицетворува во три субјекти:

- авторот (писателот);
- јунакот (главниот лик);
- некој од другите ликови. (Младеноски, 2012: 26)

Постојат голем број видови наратори и поради нивните особености многу е тешко да се класифицираат во некоја група, бидејќи нивните особености често се преплетуваат. Така, можеме да зборуваме за омнисцентен³ наратор (сезнаечки раскажувач кој е поставен во една семоќна позиција) кој се појавува во две форми:

³ Поимот **омнисцентен** има потекло од латинскиот збор *omniscientia* што значи **сезнаење**.

а) омнисцентен сеприсутен (омнипрезентен) наратор

Овој наратор е постојано присутен, односно забележлив во нарацијата, најчесто раскажува во прво лице еднина, односно кај него е доминантна нарацијата во формата „јас“, но тоа не значи дека е секогаш така.

б) омнисцентен прикриен (минимален) наратор

За разлика од претходниот, овој наратор не е забележлив за реципиентите, т.е. читателите, односно тој е прикриен или би можеле да го поистовестиме со „безличен“ наратор. За овој наратор доминантно е раскажувањето во формата „тој“, но и раскажувањето во формата „ти“ со автентично значење за второ лице.

Од аспект на сигурноста во она што го раскажува, односно од гледна точка на убедливоста, имаме два вида наратори:

а) убедлив (уверлив, самоуверен) наратор;

б) колеблив (неуверлив, несигурен) наратор.

Заомнисцентниот наратор се вели дека тој истовремено е и убедлив (уверлив, сигурен) наратор, бидејќи тој „знае сè“ (Младеноски, 2012: 27). Убедливиот наратор не треба да се поврзува секогаш со раскажувањето во прво лице, затоа што во бројни книжевни дела имаме колеблив наратор чие раскажување е во прво лице еднина и ваквите дела се претежно од постмодернистичката епоха. Или, како едно општо правило би можеле да кажеме дека убедливиот наратор е доминантен во реалистичните нарации, а колебливиот наратор е доминантен во модернистичките и постмодернистичките нарации.

Би можеле да изделиме уште една класификација на нараторите врз основа на нивната припадност кон групата на антропоморфни битија или кон животни и неживи предмети:

а) Антропоморфен наратор

Овде спаѓаат наратори кои се личности (луѓе, антропоморфни битија).

б) Неантропоморфен наратор

Во оваа група, пак, спаѓаат ликовите на животни, предмети, објекти, па дури и амбиентот (доколку сетингот е поставен во улога на наратор).

4. Нараторот во расказот „Сведок“

Една од спецификите на прозата на Михајловски е тоа што во неколку од расказите се појавуваат неантропоморфни ликови во улога на наратори. Токму на нив ќе се задржи и нашата анализа.

Расказот „Сведок“ од збирката раскази „Гон“ започнува вака:

Му бев најдобар другар. Негово второ, трето, стото јас. На серење, на мочање што се вели, никаде не мрдаше без мене. Жена да бев немаше толку да ме замилува. И, природно, му ги знаев сите тајни. Сите несоници што му ја рендаа тревожната душа. На одлична тимџа бевме. Ко прва рожба ме носеше на срце. Газда ми беше што никогаш не го изневерив. Го слушав, го

љубев, го сожалував. Совеџ му бев, вистина му бев, бегство му бев. Вентил... а јас помешички на масата. Двајца заточеници. Еден со глава еден без глава. (обележаното е наше). (Михајловски, 1990: 40).

Од овој извадок се гледа дека нараторот зборува во прво лице еднина, но во она што е напишано со задебелени букви се јавува колебливост кај нас кој е нараторот во овој расказ. Зошто? Нараторот кажува дека лежи на масата, а неговиот газда на подот од гарсонирерата и уште дознаваме дека едниот од нив двајца е со глава, а другиот без глава. Подолу во овој расказ нараторот се обраќа во прво лице множина па вели:

Одевме право по „Кривоградска“. Пешки. Еден со нозе еден без нозе. (обележаното е наше). (Михајловски, 1990: 40).

Од овој исказ нараторот соопштува уште една информација за себе, а тоа е дека тој нема ниту нозе.

Зборувајќи во прво лице нараторот раскажува за несреќата што се случила помеѓу два автомобили, а тој и неговиот газда биле единствените сведоци.

Нараторот дава уште една карактеристика за себе па вели:

Тој ме стегаше како што секоја ноќ ме стегаше држејќи ме со прстите за гради. И ме мрдаше. Ќе ме размрдаше од мрдање. Со нотесот в раце наведнат над мостобранот... Удобно работев во неговите раце. (обележаното е наше). (Михајловски, 1990: 42).

Она што го кажува нараторот за себе ни дава до знаење дека тој е управуван од страна на неговиот газда, односно добиваме импликација дека нараторот е неживо суштество.

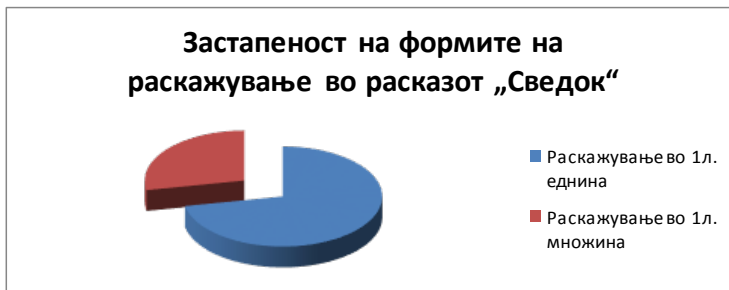
Во понатамошното излагање нараторот раскажува дека сопствениците на автомобилите решиле да се тужат, па го повикале неговиот газда за сведок.

Крајот на овој расказ е карактеристичен по тоа што дознаваме кој е нараторот:

*Треперев на подот. Едниот од соседите ме дофати, опцу, и ме исфрли низ прозорецот. По кружното паѓање завршив во кантава за ѓубре од каде што сето ова ви го раскажувам... Но, сепак, не помислувајте оти ви зборував кутурица. Размислете! Јас сè уште чекам нечија рака да го крене капаков и да ме извлече! А сега ќе молкнам. Оти што можам повеќе да сторам кога така ни е пишано нам **пенкалата** – ништо да не можеме без туѓа рака?* (Михајловски, 1990: 50).

Од овој краток, меѓутоа многу специфичен, расказ за анализа го откривме сложениот сегмент на нараторот, односно заклучуваме дека нарацијата ја води едно пенкало кое раскажува во прво лице еднина, но и во прво лице множина. Од нарацијата е забележително постојаното присуство на нараторот, односно пенкалото, што има улога на омиџцентен сеприсутен (омнипрезентен) наратор. Меѓутоа, кога станува збор за сигурноста во она што се раскажува, односно од гледна точка на убедливоста, би можеле да кажеме дека пенкалото има улога на

колеблив наратор во расказот, зашто за сите податоци коишто ги раскажа не е уверлив, односно не е сигурен.

Слика 1
Форми на нарација во расказот „Сведок“

5. Нараторот во расказот „Милтон“

Расказот „Милтон“ е составен дел од збирката раскази „Триполската капија“. Насловот на расказот претставува индиција дека тоа е име на лик од оваа нарација. Нараторот во прво лице еднина раскажува за себе и уверливо изнесува податоци за својот живот:

Мојата кратка, позната хроника почна во 1608-та година... Го видов татко ми, Џон, како бескрајно се радува на моето голо, крехко телце свиткано во тенки пелени, фрлено во прегратките на мама која сè уште збивташе уморна од тешката породувачка и силното крварење. (обележаното е наше). (Михајловски, 1999: 64).

Карактеристично за овој расказ е тоа што нараторот доживува трансформација, односно се преобразува во чинар, а тоа е забележливо од нарацијата каде што се вели:

Будењето во 1674-та ме убеди во спротивното. Ми требаше долго време да сфатам дека сум станал еден од убавите, украсни чинари по кои Лондон е препознатлив до ден денешен. Луѓето доаѓаа под моите крошни, вревеа, глаголеа, не им беше јасно до крај моето потекло. (обележаното е наше). (Михајловски, 1999: 66).

Чинарот раскажува, односно неговата нарација се одвива во прво лице еднина, но неговата колебливост во нарацијата е воочлива од исказот:

Убаво е да бидеш чинар, да си нешто како мост преку кој врви најразличен свет и остава траги од сопственото искуство врз мојата застапена кожа зголемувајќи го секојдневно моето искуство на трпител, но, по толку време, посакав повторно да го сетам радосното искуство на водата и нејзиното постојано течење до сопствената смрт во едно од многубројните мориња. (обележаното е наше). (Михајловски, 1999: 67).

Во овој расказ настанува трансформација на главниот лик Милтон

кој се преобразува во чинар; чинарот се преобразува во дете. За ваквите трансформации Младеноски вели: „Трансформацијата ги дезинтегрира и ги дестабилизира ликовите, зашто во основа ја проблематизира нивната препознатливост во пропозициите“ (Младеноски, 2014: 212).

*Желбата ми се оствари во 1951-та година кога повторно се родив како човек во градот **Монастир** што во превод од грчки на словенски би било **Обител** или **Битола** како што **Македонците** до ден денешен го викаат. (обележаното е наше). (Михајловски, 1999: 67).*

Потврда за повторната трансформација на нараторот е исказот кој го наведовме погоре, бидејќи и нараторот-дете кажува дека повторно се родил, а неговата уверливост во кажувањето се забележува од точната година на раѓање, топонимот на местото каде што се родил, како и неговата националност. Откако детето-наратор ќе ги раскаже своите доживувања за својот престој во Битола, се случува уште една трансформација на нараторот. Тоа е воочливо преку исказот:

***Не знам** дали беше казна или судбина која треба да се изоди што **по извесно време** повторно се појавив на овој свет како мало црно мачорче. Се појавив **наеднаш и без најава** во станот на еден црномурест господин во скопската населба **Чаир**. (Михајловски, 1999: 82).*

Нараторот повторно станува неантропоморфно суштество, односно се преобразува во мачор. Од истакнатите зборови се забележува неговата колебливост во нарацијата, кога не знае да го посочи точното време на појавување.

За својата љубов кон книгите, како последица на претходните негови трансформации, доказ е и овој извадок:

Тајно ги листав со шепите, една по една и добив претстава за она што го работат моите наследници денес... на една дебела книга во тврд повез во која беа собрани сите мои песни на латински и англиски јазик. Ја читав и си мислев колку денешните умови не се отидени подалеку од нас, од мене, од нашите мечти и сонцишта за поубав и посреќен живот. (Михајловски, 1999: 85).

Неантропоморфниот наратор – мачор – откако ќе раскаже за состојбата во семејството, дава опис на себеси:

Имав прекрасно црно кожувче, просирни зелени очи, долги мустаќи и убави долги нозе. Ретко кој мачор па и човек, би рекол, можеше да се рамни со мојата убавина. (Михајловски, 1999: 88).

Откако неговиот газда ќе започне со преведување на „Загубениот рај“ од Милтон,⁴ мачорот ќе му помага нему за што поуверливо да го преведе она што

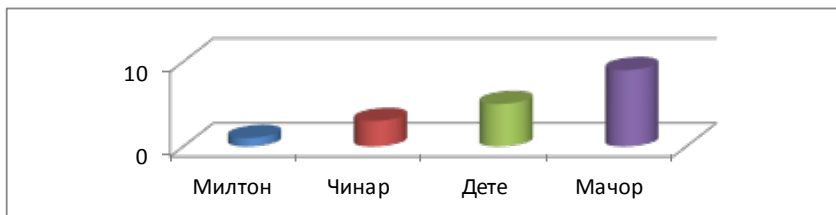
⁴ Станува збор за епот „Загубениот рај“ (Paradise Lost) од англискиот поет и публицист Џон Милтон објавен за првпат во 1667 година. Михајловски го преведе овој еп на македонски јазик.

Милтон го напишал на англиски јазик. Затоа мачорот во еден наврат ќе рече:

Тој знаеше дека сме станати едно тело и душа...Дење му висев над глава и контролирав што прави, а ноќе му го шепотев текстот. (Михајловски, 1999: 98).

Омнисцентниот наратор во детали ја изнесува работата на својот газда врз ракописот, но и на целото семејство во станот во скопската населба Чаир. Трагичниот крај на мачорот-наратор се случува заради тоа што тој нема да биде однесен на презентацијата на ракописот на својот газда, па затоа:

Без колебање се фрлив од прозорецот и се препуштив на чистото слободно паѓање што ме носеше надолу и надолу во темната бездна. (Михајловски, 1999: 101).

Слика 2

Застапеност на нараторите во расказот „Милтон“

6. Нараторот во расказот „Коле“

Расказот „Коле“ е составен дел од збирката раскази „Триполската капија“ и ја зазема почетната позиција во збирката. Она што го прави овој расказ посебен е нараторот. Расказот започнува со раскажување во прво лице единина и откриваме нешто многу интересно за наративната анализа – наративниот глас е една куќа:

Ми капат стрепите, ме болат тулите без нив. И темница ми ги алка портите. Од никаде виделце, боженце да ме галне... (Михајловски, 1999: 1). Ене веќе и катанецот ми фаќа 'рѓа. Мувлосуваат сидовите, се рони таванот. Во пенцерето врие од гадинки, пајажини висат прудолу, лишки во нив се котат... Настинати зукосани, киваат клучевите од брутот в душа. Срцево ме боли. (обележаното е наше). (Михајловски, 1999: 2).

Од обележаните искази во извадокот може да се забележи дека нараторот, односно куќата дава една дескрипција за себе и за својата осаменост. Преку минато определено свршено време куќата зборува за својот газда кој, за разлика од претходните раскази кои беа подложени на анализа, има име – Коле, а така е и насловен расказот. Од податоците за него дознаваме дека тој е автомеханичар и дека еден ден ќе дојде човек кој ќе побара од него да го поправи неговиот „спачек“. Куќата претежно е колеблива во изнесувањето на податоците. Тоа се потврдува со исказот:

Сигурно немаш ни алати!, рече Коле, зеде неколку клучеви што уредно висеа закачени на мојот ѕид, му кажа на чирачето да внимава и потоа, заедно со човекот, одејќи еден зад друг како да се маж и жена, се изгубија зад аголот од зградата спроти мене. (обележаното е наше). (Михајловски, 1999: 8).

Доколку беше сигурна ќе кажеше колку точно клучеви зел Коле и каде точно заминале со човекот. Сепак, во расказот има искази на наративниот субјект каде што тој уверливо и прецизно раскажува:

Ова се случи во понеделник. Во вторникот, една минута пред девет, Икар се нацрта пред мене и пред мајсторот којшто, кога го виде, како да му се стемна, како сето октомвриско небо, делот негов над Чаир да му се урна врз ќелата, му го крена притисокот и сега, црвен во очите, рееше над своето столче пред мене. (обележаното е наше). (Михајловски, 1999: 11).

Сепак, доминантна е колебливоста во нарацијата од овој расказ. Она што му дава посебна нотка на расказот „Коле“ е трансформацијата која веќе ја спомнавме како една од одликите на раскажувањето на Михајловски. Во наративниот дискурс се трансформираат ликовите на мајсторот Коле и неговиот муштерија Икар во штркови:

Не минаа минута или две, три најмногу, мислам, а од бунарот видов како најпрвин еден огромен бел штрк, а потоа веднаш по него и друг со по едно шише полно вода врзани цврсто околу нивните бели вратови, излеаа од длабочината, се вивнаа мошно над мене, а потоа, како на шака, лесно ми излегоа од мојот ограничен видокруг и исчезнаа во небесните ширини на ноќта. (обележаното е наше). (Михајловски, 1999: 32).

7. Нараторите во расказот „Скок со стап“

Расказот „Скок со стап“ припаѓа на истоимената збирка раскази. Михајловски не престанува да нè изненадува со своите прозни загатки, па така во овој расказ повторно имаме неантропоморфни наратори.

Христо Каруца го запознав пред едно година и пол. Уште кога го здогледав знаев дека е мојот човек. Ги накачи двете скалички од платото на кое лежеше и мојата продавница... Потоа влезе, а кога ме зграби со долгите, тенки прсти знаев дека уште многу малку ми има останато од девственичкиот живот. Набргу ја загубив невиноста и тоа веднаш на тротоарот пред дуќанот кога, без срам и перде, со сета сила, навали на мене. (обележаното е наше). (Михајловски, 2008: 46).

Зборувајќи во прво лице еднина нараторот дава информации за себеси, односно кажува дека се наоѓа во продавница и дека еден човек по име Христо ќе стане негов газда. Меѓутоа, нараторот не раскажува само во прво лице еднина туку и во прво лице множина, а тоа е воочливо преку следниот краток извадок:

Веднаш станавме сите и низ читалната па по скалите десно горе, па

лево, на право по катакомбите ја **минавме** аулата, **свртевме** десно и **се најдовме** во читалната на Нешев. (обележаното е наше). (Михајловски, 2008: 56).

Погоре во цитираниот исказ се обележени глаголските форми и од нивните наставки јасно е дека станува збор за наратор кој раскажува во прво лице множина. Нараторот во овој расказ е омнисцентен (сеприсутен) и раскажува за сите настани кои му се случуваат на неговиот сопственик. Сепак, во вториот дел од расказот, односно делот означен со број два, настанува промена на нараторот:

*Утредента рано-рано ме зеде Христо и повеќе не ме испушти сè до утринава кога заедно со другарка ми што лежи на десетина метри од мене, паднавме овде на асфалтов. **Свртите се малку, подобро да ме чуете. Сега јас зборувам, треба другарка ми што до сега ви говореше да дојде малку на себе, доволно глаголеше на овој пекол од време што безмилосно го суши грлото.*** (обележаното е наше). (Михајловски, 2008: 61).

Нараторот што досега раскажуваше е, всушност, левата патика на Христо, а тоа се потврдува со цитираните искази погоре. Овој наратор зборува и во прво лице еднина и во прво лице множина, како и нараторот во вториот дел кој, исто така, нарацијата ја води и во прво лице еднина и во прво лице множина:

*Дваесет пати ме пикна во шахтата не водејќи сметка за мојот гнев и моето достоинство... потоа **ме свитка, боже, колку вратот ме заболе, никој што насилно не бил свиткан не може да сфати за каква болка стануваше збор, повторно се „одвојуваше“.** До крајот на денот, особено приквечерината, **изведе десет скокови во височина, девет во далечина и пет троскока. Кога се сноќи слободно трчавме до дома.*** (обележаното е наше). (Михајловски, 2008: 70).

Доколку внимателно го разработуваме овој расказ нема да имаме потешкотии да го препознаеме нараторот во овој дел, особено ако знаеме дека Христо има книга од која ја изучува техниката *скок со стап*. Извадокот кој е наведен погоре го раскажува стапот, а последната реченица е доказ дека и стапот-наратор својата нарација ја води и во прво лице множина. Во последниот дел од расказот означен со број три нараторот е Христо Каруца кој многу уверливо ги изнесува податоците за своите предци, односно нè запознава со генеалогичката на неговото семејство:

Ене ја баба Захарија во цицан фустан и шамија од свила косите расплетени крстот на чело избришан во катот нејзин бесно море оди таа по вода со бакарно тенџере на главата аван од туц под едната мишка... (Михајловски, 2008: 75).

*Слика 3
Нараторите во расказот „Скок со стап“*

8. Заклучок

Во расказот „Сведок“ нараторот-пенкало раскажува во прво лице еднина и во прво лице множина; во расказот „Коле“ нараторот-куќа ја води нарацијата само во прво лице еднина; во расказот „Милтон“ нараторите – чинарот и мачорот – раскажуваат само во прво лице еднина; во расказот „Скок со стап“ нараторите – левата патика и стапот – раскажуваат во прво лице еднина и множина.

Со ваквата наративна постапка Михајловски поставува паралела помеѓу предметите и човекот, односно индивидуата. Тоа упатува на фактот дека предметите ја заземаат позицијата на човекот, поточно тие стануваат рамноправни со луѓето, но имаат и приоритет над нив. Предметите во улога на наратори почнуваат да владеат со луѓето, а „тоа значи дека индивидуата е деградирана, односно ја губи супериорната позиција над предметите и станува инфериорна“. (Младеноски, 2014: 238). Ваквите ставови се потврдуваат директно преку расказот „Сведок“ – темата во овој расказ е трагање по корените на себеунижувањето.

Она што го поттикнало Михајловски да ги стави предметите во улога на наратори, значи, е намерата да ја потенцира постојаната човекова деградација во рамките на општеството во кое живее, а каде што доминираат вредности кои го ставаат човекот на пониско скалило во однос на „предметите“.

Она што ни остави посебен впечаток во расказите кои беа подложени на анализа е тоа што сите неантропоморфни ликови ставени во улога на наратори на крајот од нарацијата завршуваат трагично. Тоа можеме да го потврдиме и со примери: пенкалото од расказот „Сведок“ е фрлено во контејнер, мачорот од расказот „Милтон“ се фрла од шестиот кат и се убива, додека пак куќата од „Коле“ е напуштена и оставена на забот на времето, а левата патика и стапот завршуваат на улицата откако нивниот сопственик ќе падне и тие остануваат да лежат на жешкиот асфалт.

По сите овие извршени анализи и синтези би можеле да заклучиме дека деградираноста на човекот, односно на индивидуата, е она што го мотивирало и го поттикнало Михајловски да им даде супериорна моќ на предметите во

неговите раскази, а тоа значи дека фундаменталната идеја во овие раскази е реификацијата, односно „тиранијата“ на предметите врз отуѓената и „заталкана“ индивидуа.

Библиографија

- [1] Андоновски, Венко (2013). *Обдукација/ Абдукација на теоријата. Том II: Наратологија*. Скопје: Галикул.
- [2] Додовски, Иван (1994). *Гротескното во расказите на Драги Михајловски*. „Современост“, Скопје, бр. 7-8.
- [3] Караниколова, Луси (2011). *Описот во прозата*. Скопје: самостојно издание на авторот.
- [4] Михајловски, Драги (1990). *Ѓон*. Скопје: Култура.
- [5] Михајловски, Драги (1999). *Триполската капија*. Скопје: Каприкорнус.
- [6] Михајловски, Драги (2008). *Избор*. Битола: МИКЕНА.
- [7] Младеноски, Ранко (2012). *Наратологија*. Штип: Универзитет „Гоце Делчев“, Филолошки факултет.
- [8] Младеноски, Ранко (2014). *Деконструкција на ликот*. Скопје: Македонска реч.